

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
Факультет корекційної педагогіки і психології

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції
«Теоретико – методична спадщина
Івана Гавриловича Єременка і сучасність
(до 100-річчя від дня народження)»
24 жовтня 2016 року**

Випуск 2

**Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова
Київ – 2016**

УДК 376.01(082)
ББК 74.50я43
У45

Рецензенти:

Шеремет М. К. –

доктор педагогічних наук, професор, професор
завідувач кафедри логопедії НПУ імені
М. П. Драгоманова.

Федоренко С. В. –

доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри тифлопедагогіки НПУ М. П. Драгоманова.

Редакційна колегія:

Синьов В.М., Колесник І.П., Омелянович І.М., Пionтківська Г.С.

Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції «Теоретико – методична спадщина Івана Гавриловича Єременка і сучасність (до 100-річчя від дня народження)» 24 жовтня 2016 року / За ред. В. М. Синьова, І. П. Колесника. – Випуск 2. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, - 2016. -359 с.

**Друкується за ухвалою Вченої ради факультету корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М. П. Драгоманова(протокол №3 від 22 жовтня 2016 року)**

До збірника за результатами II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції «Теоретико – методична спадщина Івана Гавриловича Єременка і сучасність (до 100-річчя від дня народження)» увійшли наукові праці викладачів, студентів, аспірантів і фахівців з корекційної педагогіки та психології різних регіонів України, а також Білорусі і Молдови. У наукових працях висвітлюються питання розвитку теорії психокорекційної педагогіки, тенденції становлення сучасної системи корекційного навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку та внесок видатного вченого, доктора педагогічних наук, професора Івана Гавриловича Єременка у розвиток вітчизняної теорії корекційної педагогіки і практики сучасної спеціальної освіти.

**УДК 376.01(082)
ББК 74.50я43
У45**

©Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016

методів можна віднести бесіди, різноманітні методики, анкетування для батьків тощо.

Таким чином, виховання моральної поведінки молодших школярів з порушеннями зору під час літературного читання відбувається на основі формування морально-етичних понять і суджень про персонажів, події та явища, що відбуваються у творі. Дитина спочатку накопичує та засвоює етичні знання, потім знання перевіряються на практиці у вигляді вмінь, а згодом вміння переходять у стан автоматизації, формуючи навички та звички. Саме моральні звички є кінцевою метою у виховному процесі. Проте цей процес відбувається поступово.

Досліджень, що висвітлюють проблему морального виховання молодших школярів з порушеннями зору, недостатньо. Це обумовлює перспективи у подальшому вивченні проблеми, зокрема у застосуванні методичних рекомендацій щодо використання художньої літератури як морально-виховного засобу та у проведенні діагностики рівня сформованості моральної поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вавіна Л.С. До 90-річчя від дня народження І.Г. Єременка / Л.С. Вавіна, Г.М. Мерсіянова // Дефектологія. – 2006. – № 3. – С. 53-54.
2. Вавіна Л.С., Старцева Л.М. Навчальні програми для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей сліпих та зі зниженим зором: Літературне читання 2-4 класи. – К., 2014. – 34 с.
3. Єременко І.Г. Організація і проведення уроку в допоміжній школі (1-4 клас) Методичний лист. – К.: Радянська школа, 1976. – 123 с.
4. Плаксина Л.И. Проблемы воспитания и социальной адаптации детей с нарушениями зрения. – М., 1995.

УДК:376-056.36:37.091.31-059.1(092)

Супрун М. О., доктор пед. наук, професор
Каленіченко І. Б., студентка
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

Наукова спадщина І. Г. Єременка як методологічний орієнтир у роботі із дітьми з розладами аутистичного спектру

Анотація. В даній статті розглядається вплив наукової спадщини Івана Гавриловича Єременка на методологічний підхід до навчання та виховання дітей з розладами аутистичного спектру.

Ключові слова: методологія, діти з розладами аутистичного спектру, диференційоване навчання, олігофренопедагогіка.

Іван Гаврилович Єременко, великий дефектолог, вчений у різних галузях, насамперед у галузі спеціальної педагогіки та психології, залишив унікальну наукову спадщину. Його наукові роботи є фундаментом корекційної педагогіки.

Вплив Івана Гавриловича на вітчизняну олігофренопедагогіку незрівнянно великий, та особливістю його впливу є те, що наукові здобутки вченого стали методологічним орієнтиром для роботи з дітьми з розладами аутистичного спектру [1].

Єременко І. Г. (1916-2002) – доктор педагогічних наук, професор, вітчизняний вчений у галузі спеціальної педагогіки і психології. Народився 18 квітня 1916 року у селищі Миропілля Сумської області в селянській сім'ї. У 1938 році закінчив Полтавський педагогічний інститут. Під час Великої Вітчизняної війни І. Г. Єременко добровільно вступає до лав захисників Вітчизни. У 1952 році він успішно захищає дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему: «Роль особистого прикладу вчителя у вихованні». У післявоєнний час після захисту кандидатської дисертації вчений майже 30 років керував відділом дефектології та лабораторією олігофренопедагогіки НДІ педагогіки України. Останні роки життя працював головним науковим співробітником зазначеної лабораторії Інституту дефектології АПН України. Очолював редколегію всеукраїнського збірника «Питання дефектології», був членом редколегії журналу АПН СРСР «Дефектология». Єременко І. Г. – автор понад ста класичних наукових та науково-методичних праць із різних галузей спеціальної педагогіки та психології, серед яких підручники та навчальні посібники для вищих

навчальних закладів дефектологічної освіти, підручники для спеціальних шкіл, монографії [3].

Іван Гаврилович брав активну участь разом зі своєю науковою школою у вивченні питання диференційованого навчання. Вчений не тільки вивчав це питання, а й сприяв запровадженню диференційованого навчання у практику роботи допоміжних шкіл України. Ще на початку XIX століття були зроблені перші спроби поділу учнів на різні групи за рівнем їхніх пізнавальних можливостей. Ініціатором даного підходу до навчання виступили вчені Німеччини. На думку А. І. Капустіна, відомого українського дефектолога, перша спроба реалізації диференційованого навчання на практиці була здійснена у 1803 році педагогом початкової школи Й. Т. Вайзе. Він рекомендував виділити з загальної маси учнів, тих, хто не засвоював програму з тих чи інших причин [2].

В кінці XIX століття вченим-педагогом В. Зікінгером була розроблена і широко запроваджена у практику мангеймська система диференційованого навчання. Ця методика була реалізована в межах початкової школи. Усі класи почали поділяти на основні, допоміжні, для глибоко розумово відсталих, для обдарованих дітей та ін. Основоположником теоретичного обґрунтування індивідуального і диференційованого навчання можна вважати великого педагога XIX сторіччя К. Д. Ушинського. Він довів теоретично і практично, що головна умова якісного навчання – це врахування вікових і інших особливостей учнів, їх індивідуальність. К. Д. Ушинський перший серед учених-практиків довів, що діти за своєю природою «...занадто індивідуальні». Відома його думка про те, що, якщо педагогіка хоче виховати людину за всіма правилами, то вона повинна передусім вивчити її з усіх поглядів. Йому належить ідея інтеграції індивідуального і диференційованого підходу до учнів в умовах колективного навчання класу, що сьогодні є основоположною ідеєю в класно-урочній системі навчання.

Іван Гаврилович Єременко відіграв велику роль у формуванні науково-практичного підґрунтя для диференційного підходу. На межі 70-х років він розпочав пошук більш ефективних методів поділу учнів за їх інтелектуальними

можливостями. Результати його експериментальних досліджень вказували на те, що в кожній школі учні були розподілені у класи «А» і «Б» (I та II відділення), відповідно до ступеню розвитку пізнавального потенціалу.

Основними критеріями даного розподілу стали рухливість нервових процесів, розумова працездатність, готовність до навчання, продуктивність, окремих видів навчальної діяльності. Реалізація проекту стала можливою завдяки дотриманню чіткої послідовності в організації та реалізації диференційованого навчання. Воно має обов'язково враховувати: диференційовану, корекційно-спрямовану пропедевтику; врахування типових відмінностей у життєвому досвіді, у рівні знань і готовності учнів до навчання; перспективне орієнтування на потенційні можливості учнів; поєднання диференційованого та індивідуального підходу в процесі навчання; диференційований підхід в організації пізнавальних дій учнів.

Наукові дослідження Івана Гавриловича стали методологічним орієнтиром у роботі з різними дітьми з психо-фізичними вадами. Дитина, в якій нестійка увага, не зможе виконати простих традиційних завдань. В цьому випадку потрібна особлива форма подання матеріалу. Диференціація передбачає врахування індивідуальних особливостей кожного учня в умовах групування дітей в межах одного класу за певною ознакою: рівень засвоєних предметних знань, умінь, навичок; нахили і здатність до навчання; рівень розвитку загальних розумових здібностей (научуваність); готовність до здійснення самостійної пізнавальної діяльності – наявність відповідних інтелектуальних умінь; наявність елементів мнемічної культури (увага, пам'ять, швидкість переходу від однієї логічної операції до іншої).

Реалізація диференційованого навчання дає змогу вчителю оперативно врахувати готовність дитини до вивчення нового матеріалу, забезпечити для кожного учня оптимальний характер пізнавальної діяльності на всіх етапах.

Диференційоване навчання є одним із найважливіших принципів у роботі з дітьми порушеннями аутистичного спектру. Розлади аутистичного спектру – це порушення розвитку нервової системи, що характеризується розладами

соціальної взаємодії, вербальної і невербальної комунікації, і повторюваною поведінкою, існують складнощі у взаємодії із зовнішнім світом, з цього приводу виникають порушення в соціалізації. Людина із спектром аутистичних порушень типowo уникає спілкування: усяке порушення повсякденного розпорядку й стереотипів виявляється йому трагедією; проте інтелект такої людини понижений далеко не завжди, часто виявляються так звані «острівці знання» – області, в яких здібності хворого досягають нормального або навіть геніального рівня.

Індивідуальні прояви аутизму охоплюють широкий спектр: від осіб з важкими порушеннями – немовних і розумово відсталих, які проводять час в погойдуванні, невпинно махаючи руками, до соціально активних функціональних аутистів, розлад яких проявляється в вузькості інтересів і багатослівною, педантичною мовою.

Підготовка до навчання у школі аутичних дітей є складним комплексним процесом, мета якого – створити психолого-педагогічну базу (прогностичної системи психокорекційно-педагогічної роботи) з такими дітьми. Спеціальне навчання осіб із таким діагнозом ускладнене, оскільки первазивні (різноманітні) розлади в такої дитини блокують її здатність до самостійної поведінки та вміння правильно реагувати на умови існування, зокрема на навчання, тобто не забезпечують цілісного функціонування психічної діяльності дитини із самого дня її народження. У результаті відбувається *спотворення* (за термінологією автора Лео Каннера – вченого, який вперше описав аутизм), а по суті *заміщення* (за нашою термінологією, яку ми упровадили в обіг, виходячи з результатів власних досліджень) одних психічних функцій іншими, в наслідок чого і виникли аутистичні компоненти у структурі психічної діяльності дитини, яка, своєю чергою, автономно розвивається на феноменалістичних засадах індиферентності до оточуючого світу, глибокого усамітнення особистості, асоціальної комунікації сенсорної чутливості, неадекватності поведінки, специфічності, або повного розладу мовлення, особистісних страхів, тривог і страждань. Тому обов'язково використовувати з такими дітьми принципи деференційованого підходу.

Поза тим, діти з аутистичним спектром порушень потребують індивідуального підходу, адже різняться між собою за такими параметрами: когнітивні вміння та навички; мовленнєва готовність до навчання і спілкування, відповідність (адекватність) емоцій, почуттів; поведінкові особливості; креативні та розумові здібності й інтереси; установки на самовизначення; потреби в розумінні своїм оточенням сформованості індивідуальної системи знаків і можливостей її інтерпретації з боку близьких до дитини людей; емпатійні якості; установки на саморегуляцію, самокорекцію і самоконтроль.

Іван Гаврилович Єременко був особистістю світового рівня у дефектології. Його наукові дослідження стали фундаментом у подальшому вивченні проблем роботи з дітьми з розладами аутистичного спектра порушень. Вчений описував принципи диференційованого навчання і індивідуального підходу, що є основою у роботі з дітьми даної категорії. Це пояснюється тим, що діти з спектром аутистичних порушень дуже різняться між собою і тим паче відрізняються від дітей з іншими порушеннями психо-фізичного розвитку. Такі діти потребують особливого підходу. Слід відзначити, що сучасні корекційні педагоги можуть використовувати надбання нашого шановного Вчителя і інших вчених у роботі з дітьми з розладами аутистичного спектра.

Список використаних джерел:

1. Єременко И. Г. Олигофренопедагогика – К.: Вища школа, 1985. – 328 с.
2. Капустин А. И. Проблема дифференцированного обучения в истории олигофренопедагогики. В кн. Методические рекомендации по внеклассной работе с учащимися специальных школ-интернатов. – Донецк: ДООУУ, 1988. – С. 7-13.
3. Супрун М. О. Теоретико-практичний внесок наукової школи професора І. Г. Єременка у розвиток корекційної педагогіки / Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. – К.: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2001. – Вип. 30. – С. 229-234.

УДК 376-056.24

д-р пед. наук, проф. Гладуш В.А.
Кириченко Н., студентка,
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара